



חרות על הלוחות פרופ' חגי משגב

שיעור 6: התפוצה היהודית בימי שיבת ציון

הצהרת כורש

אני כורש, מלך העולם, המלך הגדול, המלך החזק, מלך בבל, מלך שומר ואכד, מלך ארבעת רבעי העולם, בנו של כנבוזי, המלך הגדול, מלך העיר אנשאן, נכדו של כורש, המלך הגדול, צאצא של וישתספא, המלך הגדול, מלך העיר אנשאן, זרע המלכות הנצחית... מרדוך, האדון הגדול, העניק לי כגורלי את גדלות הנפש הגדולה של מי שאוהב את בבל, וכל יום חיפשתי אותו ביראת כבוד. כוחותיי העצומים צעדו בשלווה בבבל, ולכל (שומר) ולאכד לא היה ממה לחשוש. חיפשתי את שלומה של העיר בבל וכל מקדשיה. אשר לאוכלוסיית בבל... שכאילו ללא כוונה אלוהית עברה עול שלא נגזר עליהם, הרגתי את עייפותם; שחררתי אותם מכבליהם... מרדוך, האדון הגדול, שמח על מעשיי (הטובים), והוא בירך אותי, כורש, המלך הירא ממנו, ועל כנבוזי, בני יורש העצר, (ועל) כל חיילי, שנוכל לחיות באושר בנוכחותו, ברווחה. בפקודתו הנעלה, כל המלכים היושבים על כס מלכות, מכל רובע, מהים העליון ועד הים התחתון, אלה המאכלסים (מרוחקים) את מלכי ארץ אמורו הגרים באוהלים, כולם, הביאו את המחווה כבדת המשקל שלהם...

אכד, ארץ אשנונה, העיר זמבאן, העיר מטורנו, דר, עד גבול ארץ גותי - המקומות הקדושים מעבר לנהר החידקל - שמקדשיהם הפכו קודם לכן רעועים, אספתי את כל אנשיהם והחזרתי אותם ליישוביהם, ואלוהי ארץ שומר ואכד אשר הביא נבונאיד - לזעמו של אדון האלים - בפקודת מרדוך, האדון הגדול, החזרתי אותם ללא פגע למקדשים שמשמחים אותם. יהי רצון שכל האלים אשר השבתי למקדשיהם, בכל יום לפני בל ונאבו, יבקשו חיים ארוכים עבורי, ויזכירו את מעשיי הטובים, ויאמרו כך: "כורש,

המלך שירא ממך, וכנבזי בנו, יהי רצון שיהיו התומכים את מקדשינו עד אחרית הימים, ואוכלוסיית בבל תברך על מלכותי. אפשרתי לכל הארצות לחיות בשלום.

עזרא א, 2-4

כֹּה אָמַר כָּדֵשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. מִי בָכֶם מְכַל עָמּוֹ יְהִי אֱלֹהֵיוֹ עָמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיְבָנֶה אֶת בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. וְכָל הַנְּשָׂאֵר מְכַל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הוּא גָר שָׁם יִנְשְׂאוּהוּ אֲנָשֵׁי מְקוֹמוֹ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְכֹשֶׁב וּבְבִהְמָה עִם הַנְּדָבָה לְבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם.

רשימת שמות

אבירם, אחיקם, עקביהו, בניהו, ברכיהו, דגליהו, גליהו, חנן, חנניהו, חשביהו, אלנתן, עזריקם, מתניהו, מיכיהו, נדביהו, נחמיהו, נתניהו, שלמיהו, פלטיהו, צדקיהו, יעליהו, ישוב צדיק

שושלת היוחסין של משפחת סמכיהו

סמכיהו (ימי נבוכדנאצר)

רפאיהו (ואשתו יפיהו) (ימי כורש)

אחיקם (ימי דריוש)

יהושע, יהועזר, יהועז, חגי, נריהו

על נהרות בבל, תעודות בכתב יתדות מראשית גלות בבל (מוזיאון ארצות המקרא והחברה

לחקירת ארץ ישראל, 2015)

נבו-בן-אח אמר לדיבי בת דניא: "אנא תני לי את נניא-כנת בתך הבתולה לאשה". דיבי הסכימה ונתנה את בתה הבתולה לאשה.

כי יגרש נבו-בן-אח את נניא כנת ויאמר "היא איננה אשתי", יקושר מנה כסף לשולי שמלתה והיא תוכל ללכת לאן שתחפוץ. כי תימצא עם גבר אחר – בפגיון תומת...

יכריזו האלים מרדוך וצרפנת על הכחדתו של המטיל דופי בהסכם זה. נבו יקצר אורך ימיו, והוד רוממותו כורש מלך בבל והארצות יביא אותו לתת דין וחשבון.

חותמים:

שלמיה בן נדביה, ירמיהו בן פדה, נתניה ברכיה, צדקיה בן נתין, משךם בן... , אצליהו בן...
נחתם בעיר יהודה בנוכחות משולם, אחיה של נניא כנת

שיעור 7: האוכלוסייה בארץ ישראל בימי שיבת ציון

חוב

זבינא זי הקים למנתן לי כספא \ לא יהב כן אמר לי למה מסחר \ אנת באתרי כסף לא איתי וחילא \ זי מהיתן כסף זי שאר עלוהי מ 1 מתאמר כזי חזית לא \ הקבלת לגברא כען הן אתה \ תמה הבו לה חדה מן עלימתא \ ושאריתא בחב יהוי

רשימת שמות

בעד /רו בר סמוך [?] \ מ.כ. .. בר עלבעל \ שמשי בר קוסריע \ שלמ .. בר תבנה \ יהבבעל אחוהי \ מגס אחוהי \ ..בי בר מנחם \ [קוס]נקם בר מלכיאל \ [] [לם אחוהי [?] \ [] . בר בעלעיד /

מקדשים

תלאזי תחת מן בית עזא \ וחיבלא זי בית יהו \ זבדנבו רפידא זי בטנא \ ברא משכו ו כפר גלגול \ רקק זי לות כפר \ כפר ינקם

חובות

לדכרון שערן זי והבי על קוסנהר \ שס 15 על קוסחנן ש 15 \ על עדרני ש 15 על קוסדכר \ ובעלעיד/ר ש 15 על נטירא \ שס 18 על אחיו שס 4 ק 2 [?] \ על עבדאדה שס 5 על \ שמוע ש 10 על קוסעני \ ש 3 בב אחרן קוסנהר \ ש 5 על עתני שס 2 \ על קוסעני בר גורו \ ש 2 כלל שעריא \ שכ 3

שיעור 8: הקרב על הזהות

שמות כה, 31

ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש ליהוה

בבלי, סוכה ה ע"א

תניא ציץ דומה כמין טס של זהב ורחב ב' אצבעות ומוקף מאזן לאזן וכתוב עליו ב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה. אמר ר' אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת

יוספוס פלביוס, קדמוניות היהודים, ג, ז

ואשר לכובעו של הכהן הגדול, הרי היה לו ראשית כובע עשוי באופן דומה לכובעים של כל הכוהנים ההדיוטים. וממעל לו היה תפור אליו כובע אחר של רקם תכלת, שהיה מוקף זר של זהב, ועשוי שלשה טורים. עליו צץ ועלה גביע של זהב המזכיר את דמות הגביע... לפי צמח זה נעשה הכתר, שהיה מגיע מערפו של הכהן הגדול עד לשתי רקותיו... (אך) אינו מכסה את המצח - מקום שם ישנו ציץ הזהב, בו חרות שם אלהים באותיות קדושות

איגרת אריסטיאס, צח

ועל ראשו מה שנקרא מגבעת ועליה המצנפת שאין כמוה ועל-זה כנגד גבות העינים על ציץ הזהב פיתוח-המלכות הקדוש באותיות קדושות שם אלהים מלא הוד.

הרמן ווק, רוחות מלחמה ב (כנרת זמורה דביר, 2010), עמ' 613

תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתנינן תורה על ידו לישראל אילמלא (לא) קדמו משה במשה הוא אומר ומשה עלה אל האלהים בעזרא הוא אומר עזרא עלה מבבל מה עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן תורה... ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה על ידו הכתב שנאמר וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתב... וכתב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות. למה נקרא אשורית שעלה עמהם מאשור.

בבלי, סנהדרין כא ע"ב – כב ע"א

אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא: בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי בירו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש והניחו להדיטות כתב עברית ולשון ארמי. מאן הדיוטות אמר רב חסדא כותאי. מאי כתב עברית אמר רב חסדא כתב ליבונאה.

בבלי, סנהדרין כא ע"ב – כב ע"א

תניא רבי אומר בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהן החזירו להם שנאמר (זכריה ט, יב) שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך למה נקרא שמה אשורית שמאשרת בכתב.

רשב"א אומר משום ר' אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר ווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף וויים לא נשתנו, ואומר ואל היהודים ככתבם וכלשונם, מה לשונם לא נשתנה אף כתבם לא נשתנה.

שיעור 9: משפט, מינהל ושלטון עצמי

Murabba'at 29, in: Roland de Vaux, Discoveries in the Judaean Desert (DJD) II (Oxford 1961)

בארבעה עשר לאלול שנת שתיים לגאלת [יש] ראל [בירשלים חותמים יהונתן
בר יהוסף שמעון בר שבי יהוסף יהודה שמעון בר זכריה מכר קלבוס
בר אוטרפלוס מירשלים בין ה * * * *
לאלעזר בר זכריה ולשמעון בר יהוחנן...

Murabba'at 29, in: Roland de Vaux, Discoveries in the Judaean Desert (DJD) II (Oxford 1961)

בעשרים ואחד לתשרי שנת ארבע לגאלת ישראל ב/ ירשלים
חותמים יהונתן בר יהוסף שמעון בר שבי יהונתן [בר]
אלעזר [יהונתן בר חנניה מכר דוסתס בר אלעזר
[בית זר] ע חטים חמש סאים אם יתיר או חסר

Murabba'at 29, in: Roland de Vaux, Discoveries in the Judaean Desert (DJD) II (Oxford 1961)

מן הפרנסין של בית משכו מן ישוע ומן אלעזר
לישוע בן גלגולא רוש המחניה שלום שידע
יהי לך שהפרה שלקה יהוסף בן ארצטון מן יעקב
בן יהודה שיושב אבית משכו שהי שלו מזבנות
ואף אללי שהגיים קרבים אלנו אזי עלתי והפצ
והפצתיך על ככה שלא תהי אמור מן בשרון
לא עלתי אצלך אהוה שלום וכל בית ישראל
ישוע בר אלעזר כתבה

אלעזר בר יהוסף כתבה

יעקוב בן יהודה על נפשה

שאוּל בן אלעזר עד

יהוסף בר יהוסף עד

יעקוב בן יהוסף מעיד

Murabba'at 29, in: Roland de Vaux, Discoveries in the Judaean Desert (DJD) II (Oxford 1961)

באחד למרחשון שנת שנת במצדא שבק ומתוך מן רעותי יומא דנה אנה יהוסף בר נקסן מן [...] יתב במצדא לכי אנתי מרים ברת יהונתן [...] יתבא במצדא די הואת אנתי מן קדם דה די את רשיא בנפשכי למחק ולמהי אנת לכול גבר יהודי די תצבין ו[דין] להי לכי מני ספר תרכין וגט שבקין [...].....ובזמן די תמרין לי אחלף לכי שטרה כדי חזא

צאלים 13, בתוך: עדה ירדני, מחקרי מדבר יהודה - תעודות "נחל צאלים" (אוניברסיטת בן

גוריון והחברה לחקירת ארץ ישראל, 1995)

בעשרין לסיון שנת תלת לחרת ישראל לשם שמע[ו]ן בר כסבה נ[שי]א ישראל [...]..... ו/י... [...] לא איתי [לי] אנה שלמצין ברת יהוסף קבשן מן עינגדה עמך אנת אלעזר בר חנני[ה] די הוית בעלה מן קדמת דנן ד[י] הוא לך מנה גט שבקין ותרכין [...] [מ]לת מדעה ל[א] איתי לי עמך א[נת] אלעזר על צבת כל מדעם וקים עלה אנה שלמצין כול די על כ[ת]ב שלמצין ברת יהוסף על נפשה שאלה כתב מתת ב[ר] שמעון ממרא

... בר שמעון עד

משבלה בר שמעון עד

Murabba'at 29, in: Roland de Vaux, Discoveries in the Judaean Desert (DJD) II (Oxford 1961)

ליהו[חנן]

פדוי בר...

הוה יהוחנן זנה מתנצ/א]

זי לא איתיני ידע למן הוה אמר ע]

. .. [יה] חנן זנה כן אמר זי שמע הוית זי אמר יהוחנן זנה ...

... [באנפי יהוחנן זנה כלקבל זי מן עלא כת] יב...

(שורה ריקה)

... [לשבט זי ה] ו] יומא...

... [הוית קאם יומא ו]...

... [תלוש זי אנת עכיר ואמר...

... [וסלקת מן תמן למצדא ויהו]...

שיעור 10: עד הסוף

בבלי, שמחות יב ע"א – ע"ב

כך היו חבורות עושין בירושלים: אלו לבית האבל, ואלו לבית המשתה, אלו לשבוע הבן, ואלו ללקט עצמות.

אמר ר' אלעזר בר צדוק, כך אמר לי אבא: בשעת מיתתי קברני תחלה בבקעה, ובסוף לקט עצמי ותנם בגלוסקמא / בארזים. וכן עשיתי לו, נכנס יוחנן וליקט, ופרש עליהן אפיקרסין, נכנסתי וקרעתי עליהן, ופרסתי עליהן את הסדין ושמתי עליהן חפירין יבשין. כשם שעשה לאביו כך עשיתי לו.

כתובת אבה

אני אבה בן הכהן אלעזר בן אהרון הגדול, אני אבה המעונה הנרדף שנולד בירושלים וגלה לבבל והעלה את מתתיהו בן יהודה וקברתיו במערה שקניתי בשטר